

Клюско Л. А., Ковда Н. І.

ДЕРЖАВНІ БАНКИ В УКРАЇНІ

У статті досліджено державний сектор банківської системи в Україні. Визначено його особливості, місце і роль в економіці держави, виявлено переваги та недоліки, здійснено оцінку стрес-аналізу фінансової стійкості. Окреслено подальші перспективи кожного з державних банків задля зменшення впливу держави на банківську систему.

Ключові слова: банківський сектор, державні банки, стрес-аналіз, фінансова стійкість, державний вплив.

Клюско Л. А., Ковда Н. И.

ГОСУДАРСТВЕННЫЕ БАНКИ В УКРАИНЕ

Статья посвящена исследованию государственного сектора банковской системы в Украине. Определены его особенности, место и роль в экономике страны, выявлены преимущества и недостатки, осуществлена оценка стресс-анализа финансовой устойчивости. Определены дальнейшие перспективы каждого из государственных банков для уменьшения влияния государства на банковскую систему.

Ключевые слова: банковский сектор, государственные банки, стресс-анализ, финансовая устойчивость, государственное влияние.

Klyusko L. A., Kovda N. I.

STATE BANKS IN UKRAINE

The article analyzes the state banking sector in Ukraine. Its features, place and role in the economy of the state are determined, advantages and disadvantages are identified, an assessment of the stress-analysis of financial stability is made. The prospects of each of the state banks for reducing the state's influence on the banking system are outlined.

Key words: banking sector, state banks, stress analysis, financial stability, state influence.

Постановка проблеми. Державна участь в банківській системі відповідною мірою позначається на її стабільності і надійності. Крім того, створення банків з державною участю, як правило, пояснюється тим, що в кожній країні існують сектори економіки, фінансування яких комерційними (приватними) фінансовими інститутами є потенційно або не вигідним, або занадто ризикованим. При цьому, справедливо відмітити, що роль державних кредитних організацій в банківській системі оцінюється неоднозначно. З одного боку, в кризові періоди саме вони в першу чергу одержують державну підтримку у вигляді кредитів під низький відсоток, забезпечуючи тим самим ліквідність платіжної системи. Такі банки, проводячи державну політику щодо зниження процентних ставок для реального сектора економіки, задають загальний рівень цін і забезпечують надійність суб'єктів господарської діяльності і приватних вкладників. З іншого боку, саме через доступ до більш дешевих фінансових ресурсів, система державної участі в банківському секторі створює нерівномірні конкурентні умови на ринку банківських послуг. Тобто, пільги та привілеї держбанкінгу спричиняють перешкоди для розвитку ринку.

Що стосується України, то збільшення державної частки у банківському секторі відбулось за рахунок націоналізації провідних банків, які стали збитковими через падіння ринкової вартості активів, але які є важливими для економіки держави, оскільки закриття неліквідних банків значно погіршує ситуацію у фінансовому секторі. В результаті зазначених процесів частка держави у банківському секторі стала надто високою, особливо після націоналізації Приватбанку (55 %, для порівняння, у провідних країнах – до 21%) [1], що потребує розробки відповідної стратегії щодо подальшого існування кожного з державних банків з метою її

скорочення і нівелювання домінуючого становища держави на ринку банківських послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням особливостей функціонування державних банків, визначення об'єктивних причин їх створення і важливої ролі в процесах фінансової стабілізації в кризових умовах присвячено наукові праці як зарубіжних, так і вітчизняних теоретиків, експертів і практиків. Зокрема, таких як А. Бойцун, О. Данильчук, А. Захаров, Г. Калачова, О. Клименко, Д. Яблоновський і багато інших.

Однак, той факт, що в Україні державні банки на сьогодні концентрують увагу лише на одержання короткострокових прибутків, оскільки їх згодом планується приватизувати, і не розглядають стратегій розвитку, ставить перед економічним блоком Уряду і Нацбанком цілу низку питань державної ваги щодо їх використання для фінансування проектів важливих національних пріоритетів розвитку, зокрема високотехнологічних виробництв та інфраструктури, потребу в якому не спроможні задовольнити приватні банки.

Мета статті. Метою статті є дослідження державного сектору банківської системи в Україні, визначення його місця і ролі в економіці держави, оцінка стрес-аналізу фінансової стійкості та окреслення подальших перспектив існування.

Виклад основного матеріалу. В усьому світі державні банки виступають важливим інструментом фінансово-економічного розвитку. При цьому, в країнах з менш розвинутою економікою вони виконують широке коло завдань, забезпечуючи фінансування інфраструктурних проектів, експортно-імпортних операцій тощо. Але, як свідчить зарубіжний досвід, навіть у економічно розвинутих країнах, з добре функціонуючими приватними фінансовими установами та ринками капіталу, держбанки продовжують відігравати важливу роль у наданні фінансових послуг для секторів економіки, які держава визначає як стратегічні (KfW у Німеччині, банки розвитку Японії та Канади). Зазвичай, у світовій практиці розвинених країн роль держави в банківському секторі є

обмеженою і зводиться до регулювання фінансової системи в цілому, а в окремих випадках – до надання допомоги банкам у кризових ситуаціях. В історичній перспективі, по мірі розвитку економіки, поступово відбувається послаблення державного втручання в банківський сектор. Ступінь цієї участі обумовлена, в першу чергу, загальною макроекономічною ситуацією в країні, рівнем розвитку ринкових механізмів, ідеологічними поглядами розвитку і програмами, прийнятими в конкретний момент часу. Аналіз міжнародного досвіду показує, що найбільших результатів в частині фінансової підтримки пріоритетних галузей національної економіки і значущих інфраструктурних проектів домагалися саме ті банки, які отримували масштабну підтримку держави.

Державним банком, відповідно до чинного законодавства, є банк, 100 відсотків статутного капіталу якого належить державі. Він може існувати лише у формі акціонерного товариства, створюється за рішенням Кабінету Міністрів України на основі державної власності. Органами управління державного банку є наглядова рада і правління банку, органом контролю – ревізійна комісія, персональний та кількісний склад якої визначаються наглядовою радою державного банку [2].

В економічній літературі існує два підходи щодо доцільності створення і розвитку державних банків – класичний і політичний [3]. Вони розглядаються в залежності від того, що отримує держава в результаті володіння власними банками.

За класичного підходу (*developmental view*) головним аргументом на користь державних банків виступає їх здатність стимулювати економічний розвиток шляхом фінансування важливих суспільно корисних проектів, окремих секторів або регіонів, потреба в якому не забезпечується приватними банками. Тобто, виконуючи контрциклічну функцію, державні банки здатні сприяти подоланню нестабільності ринку у кризових умовах, коли існує недостатня зацікавленість приватних банків у кредитуванні створення суспільних благ (наприклад, довгострокові кредити на інфраструктурні

проекти) та забезпечення фінансової інклюзивності (відповідно до дослідження G20 Financial Inclusion Indicators, в Україні мають банківські рахунки лише 53% населення, в той час як, наприклад, у Польщі –78%), через що вони згортають свою діяльність [4].

Згідно з політичним поглядом (*political view*) на державні банки, який є діаметрально протилежним до підходу розвитку, політики зацікавлені у їх використанні для досягнення власних амбітних цілей: гарантування зайнятості, субсидювання, фінансування проектів, що можуть забезпечити їм майбутню підтримку та голоси виборців. Зрозуміло, що такі політичні цілі переважають над прагненням до зростання та розвитку, в результаті чого відбувається накопичення проблемних боргів та забезпечується популізм політиків за рахунок платників податків.

Очевидно, що обидва погляди (і політичний, і розвитку) свідчать на користь доцільності функціонування державних банків, однак, за домінування політичного підходу потенційний позитив може бути повністю нівельований, а в деяких випадках навіть стати негативом внаслідок неефективного, часто політично мотивованого, корпоративного управління.

Разом з цим, необхідно звернути увагу і на зворотній бік існування державних банків, а саме на додаткові ризики, які вони несуть для економіки.

По-перше, держава не завжди виступає ефективним власником і менеджером, оскільки прийняття рішень в держбанках часто забюрократизоване, що позначається на гнучкості і якості послуг (вища, ніж в приватних банках частка проблемних кредитів, нижчий рівень кваліфікації і зарплат).

По-друге, держава має через держбанки фінансувати дефіцит бюджету (купівля ОВДП), що негативно впливає на макроекономічну стабільність і підвищує інфляційні ризики.

По-третє, держава через держбанки фінансує держпідприємства. Така пряма підтримка може бути невиправданою і негативно впливати на конкуренцію в різних галузях. По суті держпідприємства є пов'язаними

особами стосовно держави, і стандарти кредитування для них можуть бути більш ліберальними, порівняно з приватними банками. На сьогодні, вітчизняні державні банки активно кредитують державні підприємства Нафтогазу, Енергоатому, Енергоринку та інших.

В четвертих, держава через держбанки може фінансувати бізнес окремих політиків, які за певних умов здійснюють суттєвий вплив на менеджмент з тим, щоби банк на більш вигідних умовах кредитував їх власний бізнес, або бізнес наближених до них осіб. Такі банки називають «захопленими». Для прикладу – компанія Фірташа заборгувала 100 млн. доларів Ощадбанку, які банк намагається повернути через суди [5].

Реалізація вищезазначених ризиків у сукупності, окрім погіршення конкурентного середовища і корупції, зумовлює необхідність державної рекапіталізації банків за рахунок платників податків, або рефінансування від НБУ. В подальшому, для повернення державних коштів, витрачених на націоналізацію банків, в Україні обрано стратегію сприяння підвищенню ефективності діяльності державних банків, з послідуною їх приватизацію. Задля цього в кожному окремому банку передбачено провести ефективну реформу корпоративного управління, створити діючу і незалежну наглядову раду, розробити і реалізувати індивідуальну стратегію продажу.

Розглядаючи державні банки з позиції їх унікальної соціальної цінності, відмінної від решти інших банків, а значить і доцільності їх створення, необхідно звернутись до міжнародної практики, яка налічує чотири їх типи.

1. Універсальні, які надають широкий спектр послуг клієнтам різних сегментів.

2. Так звані «жертви націоналізації» – ті, що націоналізуються з метою уникнення ефекту доміно, коли банкрутство системного банку може спровокувати фінансові проблеми в інших фінансових установах. Як правило, більшість з них є універсальними і для них характерний високий рівень проблемних активів

3. Банки розвитку – це державні банки з недвозначно сформульованими повноваженнями забезпечення реалізації певних, чітко окреслених соціально-економічних цілей у конкретному регіоні, секторі або ринковому сегменті [3]. Вони забезпечують фінансування окремих пріоритетних для держави галузей, сегментів клієнтів або конкретних важливих проектів, як правило не залучають депозити і фондуються за рахунок випуску цінних паперів, або прямими трансферами з бюджету, можуть здійснювати кредитування як безпосередньо напряду, так і через агентські банки.

4. Поштові банки – державні фінансові інституції, що використовують поштові відділення задля забезпечення доступу до фінансових послуг домогосподарств з низьким доходом (часто у сільській місцевості), які не мають або мають обмежений доступ до фінансових послуг інших банківських установ [3]. Вони забезпечують фінансову інклюзивність, надаючи послуги там, де їх не готові, або не мають можливості надавати приватні банки, тобто у віддалених малонаселених місцевостях.

Аналіз наведеної у класифікації свідчить, що перші два типи банків є універсальними і тому вони не представляють унікальної суспільної користі, яка б не могла бути створена приватними банками, оскільки пропонують ті ж самі послуги та обслуговують таких же клієнтів, тому в довгостроковій перспективі, враховуючи ризики володіння, їх доцільно продати.

Останні два сегменти державного банківського сектора (банки розвитку та поштові банки), хоча і з певним застереженням, можна віднести до тих, що створюють унікальні соціальні цінності.

На сьогоднішній день всі українські держбанки (Ощадбанк, Укресімбанк, Укргазбанк і Приватбанк), хоча і мають дещо сильніші позиції на окремих ринках та певні унікальні банківські продукти, загалом, є універсальними, адже в розрізі переважної більшості послуг їх продуктової лінійки успішно працюють приватні банки. Всі вони конкурують на одному полі, одночасно працюють і з населенням, і з бізнесом, відкриваючи та обслуговуючи поточні та карткові рахунки, залучаючи депозити та видаючи

кредити.

Відповідно до наведеної вище класифікації Приватбанк та Укргазбанк є яскравим прикладом «жертв націоналізації».

Повноцінні банки розвитку в Україні допоки що відсутні. Цю функцію лише в частині стимулювання експорту виконує Укрексімбанк. Функцію банків розвитку в Україні активно виконують міжнародні фінансові організації. Для прикладу, загалом, в рамках співробітництва з МВФ Україна отримала 21 410,76 млн. СПЗ (еквівалент \$31 514,61 млн.). Світовий банк профінансував в Україні проекти на суму \$2,9 млрд.; сукупний обсяг виділеного фінансування в Україні ЄБРР становить €10,4 млрд. (в рамках 344 проектів); Європейський інвестиційний банк – понад €2 млрд. ; KfW (німецький державний банк, який за дорученням уряду фінансує програми розвитку у всьому світі) – €470 млн. [6]. Кредитування за рахунок коштів МФО здійснюється як через державні, так і через приватні банки.

Також немає в Україні і поштових банків. Унікальну соціальну цінність в якості поштового банку може представляти Укрпошта, яка, завдяки 100%-му географічному покриттю території держави, спроможна забезпечити фінансову інклюзивність населення. Для цього їй потрібно надати можливість відкривати рахунки, бо в даний час її функціонування полягає лише в наданні транзакційних послуг.

Виходячи із всього вищезазначеного можна дійти висновку, що оскільки державні банки в Україні уже створені і процеси їх націоналізації обійшлися платникам податків надто дорого, постає необхідність розробки стратегії їх діяльності, яка б забезпечила створення унікальної суспільної корисності для забезпечення фінансової стійкості фінансового сектора і сприяла б розвитку економіки в цілому.

У цьому контексті варто зауважити, що стратегія на абсолютну універсальність не є гарантією успіху, особливо для державних банківських установ чи для великих іноземних фінансових конгломератів. Моделі банківського бізнесу не можуть містити в собі абсолютно всі види

фінансових послуг і продуктів, починаючи від ощадних та транзакційних операцій і закінчуючи інвестиційним бізнесом, страховими та брокерськими функціями. Тобто, як свідчить зарубіжний досвід, більш успішним є банківництво, яке спеціалізується за певним напрямом.

Саме у контексті того, що вітчизняні держбанки вже давно не мають жодної спеціалізації, і конкурують на одному полі з приватними установами, було розроблено Засади стратегічного реформування державного банківського сектору до 2022 р. (оновлена стратегія) [7]. Одним з основних напрямів документу передбачено розробку і імплементацію індивідуальних стратегій розвитку, які будуть враховувати спеціалізацію кожного банку, його зосередження на цільових сегментах ринку, що має забезпечити поліпшення його ринкової позиції та сталу прибутковість в середньо-та довгостроковій перспективах. В результаті держбанки стануть більш привабливими для інвесторів, що у свою чергу пришвидшить процеси роздержавлення банківського сектора.

Спробуємо деталізувати бачення держави стосовно діяльності кожного з держбанків впродовж визначеного стратегією періоду.

Ощадбанк завжди був державним. У нього була найбільша мережа відділень, багато клієнтів і він обслуговував такі галузі економіки, як енергетика, інфраструктура, АПК. Швидше за все його контрольний пакет акцій залишиться за державою, але поступово скорочуватиметься до 51%, або навіть нижче, шляхом первинного публічного розміщення акцій (ІРО), або продажу міжнародним інвесторам.

До 2020 року держава використовуватиме Ощадбанк для залучення інвестицій від міжнародних фінансових організацій (для отримання міноритарної частини – менше 25%). Найближчим часом він може бути приєднаний до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, починаючи з 2019 року.

Планується розвивати Ощадбанк як найбільший універсальний банк України. Він як і раніше буде обслуговувати своїх «старих» клієнтів, однак

поступово почне спеціалізуватись на обслуговуванні роздрібного мікро, малого та середнього бізнесу. Оскільки обслуговування фізичних осіб вже не буде його профільною діяльністю, планується скоротити мережу відділень Ощадбанку. У довгостроковій перспективі він знову може стати повністю державним [8].

Нагадаємо, в листопаді 2017 року Україна і ЄБРР, який готовий увійти до капіталу Ощадбанку, погодили заходи з його реформування і у рамках підготовки до приватизації він отримав від ЄБРР кредит на суму 50 млн. євро.

Укрексімбанк, традиційно орієнтований на експортно-імпортні операції зберігає свій профіль основної фінансової установи для господарюючих суб'єктів – експортерів. Він залишається на міжнародній арені і через нього будуть фінансуватися інвестиційні проекти, в тому числі і проекти за участю міжнародних фінансових організацій, проводитимуться розрахунки за міждержавними договорами.

Укрексімбанку відводиться роль основного банку, який буде співпрацювати з Експортно-кредитним агентством, щодо переходу України від сировинного експорту до експорту товарів і послуг з доданням вартістю, доступного фінансування, захисту українських експортерів від ризиків неплатежів та фінансових втрат.

Як і у випадку з Ощадбанком, держава має намір зберегти контрольний пакет акцій в Укрексімбанку принаймні в найближчі п'ять років, але скоротити свою долю в його капіталі, міноритарні частки в якому планується передати семи приватним інвесторам. В довгостроковій перспективі він може бути приватизований повністю [8].

Укргазбанк має сфокусувати свою діяльність на фінансуванні екологічних, енерго-та ресурсозберігаючих проектів. Таких проектів підписано на 7,2 млрд. грн. Як екобанк він буде обслуговувати, в основному корпоративних клієнтів, а також підприємства малого і середнього бізнесу, чия діяльність пов'язана з технологіями енергоефективності, відновлюваної

енергії, вирішенням екологічних проблем тощо. Націоналізований Укргазбанк планувалося приватизувати до кінця 2017 року, але в оновленій Стратегії приватизація перенесено на 2018-2019 роки. І, тим не менш, в банку розраховують, що процес приватизації в банківському секторі почнеться саме з Укргазбанку, оскільки він повністю виконав зобов'язання, передбачені меморандумом щодо підтримки приватизації, підписаним з IFC. А нещодавно Мінфін, Укргазбанк та IFC анонсували початок структурування фінансового інструмента для входження Корпорації в капітал Банку.

ПриватБанк – держбанк для людей. Його спеціалізацією залишається робота з приватними клієнтами у сфері роздрібного бізнесу, з особливим фокусуванням на його платіжній складовій. Пріоритетним завданням для нього є нарощування обсягів послуг в сегменті МСБ та кредитування середнього корпоративного бізнесу з низьким рівнем ризиків. Очевидним також є те, що він розгорне активну роботу з кредитування населення [8].

В цілому, від реалізації Стратегії очікуються значні результати. Зокрема, скорочення частини банків держсектора з нинішніх 55% до 25% і нижче, нарощення прибутку – до 38 млрд. грн., отримання додаткових 440 млрд. грн. для фінансування корпоративного сегменту, а малого і середнього бізнесу – на 160 млрд. грн., збільшення на 240 млрд. грн. коштів на споживче кредитування, зменшення відсоткових ставок у гривні, за якого населення України зможе отримувати в банках кредити під 7-12% [9].

Звичайно, усі ці орієнтири дуже амбітні і їх реалізація залежить від багатьох факторів, які мають скоординувати Національний банк України та економічна гілка урядової влади.

За роки існування банків у якості державних фінансово-кредитних установ при постійній фінансовій підтримці з боку держави, вони значно зміцнили ступінь своєї фінансової стійкості, про що свідчить статистика стрес-тестування банків за результатами діяльності у 2018 році. Рейтинг стійкості, як оцінка діяльності 31-ї банківської установи, що володіють портфелями роздрібних депозитів від 1 млрд. грн., визначається МФУ на

підставі інформації з офіційних джерел і розраховується за двома критеріями – стійкість до стресів і лояльність вкладників. Банки отримують від 1 до 5 балів залежно від значень показників, що конкретизують зазначені критерії: якість активів, ліквідність, можливість зовнішньої підтримки, приріст вкладів, платіжна репутація і інші.

Цікавим, для порівняння з рейтингом стійкості, є також результати рейтингування державних банків за народним рейтингом, оскільки на сьогодні банки будують моделі бізнесової діяльності за клієнтоорієнтованим підходом. Цей рейтинг будується на підставі відгуків відвідувачів про якість обслуговування в банках і позиція в ньому залежить від оперативності повідомлень: чим старіший відгук, тим слабше він впливає на рейтинг. Тому банк з високою середньою оцінкою може поступитись банку з хорошими свіжими відгуками. Якщо автор відгуку повідомляє, що банк вирішив проблему, то до початкової оцінки відгуку додаються 2 бали.

Дані обох рейтингів наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця рейтингу стійкості банків та оцінки банків за народним рейтингом

Банк	Рейтинг стійкості банків				Народний рейтинг банків	
	Місце в рейтингу серед банків	Стресо-стійкість	Лояльність вкладників	Загальна к-сть балів	Середня оцінка	Рейтинг
Укргазбанк	7	3,1	4,3	3,83	16,7	2,17
Укрексімбанк	8	3,0	4,4	3,69	16,9	2,52
Ощадбанк	10	2,8	4,2	3,65	19,4	1,91
Приватбанк	12	3,2	3,4	3,59	13,5	1,95

Складено за даними з офіційного сайту Міністерства фінансів України [6].

Як видно з таблиці 1, всі державні банки посідають успішні позиції у рейтингу стійкості (перші три банки входять у десятку), що вказує на успішні результати їх діяльності, в той час як за народним рейтингом їх показники різняться. Хоча, зважаючи на високий ступінь суб'єктивності оцінок за народним рейтингом, можна з певним застереженням говорити про їх відносну співмірність.

Висновки. За результатами дослідження проблеми створення та функціонування державних банків в Україні, встановлено, що головним

аргументом на їх користь є спроможність стимулювати економічне зростання завдяки фінансуванню проектів, у яких незацікавлені приватні банки.

Разом з тим, державні банки В Україні, порівняно з приватними мають відносно вищий рівень проблемних кредитів, що є результатом неякісної кредитної політики. Це призводить до необхідності рекапіталізації цих банків коштами платників податків. Державні українські банки також є вразливими до політичного впливу, про що свідчать приклади їх використання для фінансування політично мотивованих проектів, бізнесів окремих політиків, державних підприємств та банального розкрадання.

Преференції, які часто надаються державним банкам у вигляді спеціальних умов ведення бізнесу, спотворюють конкуренцію на ринку.

Українські держбанки у своїй основі є універсальними, отже не створюють унікальної суспільної користі, яку не можуть створити приватні банки. Тому, як вважають фахівці, їх потрібно приватизувати. Оптимальним способом приватизації є продаж стратегічному інвестору [3].

У короткостроковій перспективі одним з сценаріїв розвитку державних банків можлива їх спеціалізація, яка передбачає позбавлення від непрофільних бізнесів, що зменшує сукупну присутність держбанків на ринку і сприяє зменшенню конкуренції в середині державного банківського сектора, хоча вона є менш ефективним рішенням, ніж приватизація.

Перелічені заходи мають структурний характер, націлені на оновлення вітчизняної банківської системи і містить аргументи на підтвердження необхідності приватизації державних банків як у коротко, так і довгостроковій перспективі

Сьогодні як ніколи потрібна загальна концепція розвитку банківського сектору, яка б комплексно окреслила дієві заходи з боку держави, спрямовані не лише на фінансову стабілізацію, а й на поступальний його розвиток. Очевидно, що без фінансової індустрії, без інструменту кредитування та без стабільної загальнонаціональної платіжної платформи неможливо досягти стійкого економічного зростання і розвитку.

Список джерел:

1. Юрій Гелетій. Держава не повинна бути ключовим гравцем на банківському ринку URL: <https://biz.nv.ua/bizinterview/hosudarstvo-ne-dolzno-byt-kljuhevym-ihrokom-na-bankovskom-rynke-zamestitel-ministra-finansov-2501824.html>. (дата звернення: 04.05.2019).
2. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 07.12.2000 № 2121-III, ст.7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/ed20131011/find?text>. (дата звернення: 05.05.2019).
3. Що робити державі зі своїми банками? Аналітична записка Центру економічної стратегії. URL: <https://ces.org.ua/what-to-do-with-sobs/> (дата звернення: 04.06.2019).
4. G20 Financial Inclusion Indicators. URL: (<http://datatopics.worldbank.org/g20/fidata/country/ukraine>) (дата звернення: 04.06.2019).
5. Оксана Клименко. В чем уникальная социальная полезность госбанков в Украине? URL: <https://www.segodnya.ua/opinion/klimenkocolumn/v-chem-unikalnaya-socialnaya-poleznost-gosbankov-v-ukraine-1100549.html> (дата звернення: 04.05.2019).
6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Міжнародне співробітництво. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/mizhnarodne-spravrobitnistvo> (дата звернення: 06.05.2019).
7. Засади стратегічного реформування державного банківського сектору. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/pravitelstvo-obnovilo-strategiyu-reformirovaniya-1519207199.html>. (дата звернення: 07.05.2019).
8. Судьба Привата и Ощад: что станет с государственными банками через пару лет. URL: <https://www.segodnya.ua/economics/enews/chto-stanet-s-gosudarstvennymi-bankami-cherez-paru-let-1119900.html>. (дата звернення: 07.05.2019).
9. Галина Калачова. Що буде з державними банками. Нова стратегія Кабміну. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/02/22/634330/> (дата звернення: 07.05.2019).

References

1. Yuri Geletii. The state should not be a key player in the banking market. URL: <https://biz.nv.ua/bizinterview/hosudarstvo-ne-dolzno-byt-kljuhevym-ihrokom-na-bankovskom-rynke-zamestitel-ministra-finansov-2501824.html>
2. About banks and banking. Law of Ukraine dated December 12, 2000 No. 2121-III, Art.7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/ed20131011/find?text>
3. What to do with the state with your banks? Analytical note of the Center for Economic Strategy. URL: <https://ces.org.ua/what-to-do-with-sobs/>

4. G20 Financial Inclusion Indicators. URL: (<http://datatopics.worldbank.org/g20/fidata/country/ukraine>)
5. Oksana Klimenko. What is the unique social utility of state banks in Ukraine? URL: <https://www.segodnya.ua/opinion/klimenkocolumn/v-chem-unikalnaya-socialnaya-poleznost-gosbankov-v-ukraine-1100549.html>
6. Official site of the Ministry of Finance of Ukraine. International cooperation. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/mizhnarodne-spivrobitnictvo>
7. Principles of Strategic Reform of the State Banking Sector. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/pravitelstvo-obnovilo-strategiyu-reformirovaniya-1519207199.html>.
8. The fate of Privat and Oschada: what will happen to state banks in a couple of years. URL: <https://www.segodnya.ua/economics/enews/chto-stanet-s-gosudarstvennymi-bankami-cherez-paru-let-1119900.html#41>
9. Galina Kalachova. What will happen to state-owned banks. New strategy of the Cabinet. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/02/22/634330/>

Клюско Лідія Антонівна (ORCID: 0000-0003-3704-7921) - кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи та фінансового моніторингу університету державної фіскальної служби України (м. Ірпінь).

Ковда Наталія Іванівна (ORCID: 0000-0002-9039-8977) - старший викладач кафедри банківської справи та фінансового моніторингу університету державної фіскальної служби України (м. Ірпінь).